

Diweddariad Llechi Cymru Update

Hydref 2024
October 2024

SAFLE TREFTADAETH Y BYD
Llechi Cymru
Wales Slate
WORLD HERITAGE SITE

national
museum
cymru
angliaeiddia

Ca^dw

Cyfarfod a'r Bwrdd

Meet the Board

Yr Arglwydd/Lord Dafydd Wigley
Cadeirydd Bwrdd Partneriaeth STyB
Chair of WHS Partnership Board

Cynghorydd/Councillor Nia Jeffreys
Aelod Cabinet dros Economi a Chymuned
Cabinet Member for Economy and Community

Dr Kathryn Roberts
Cadeirydd Is Grwp Cynllunio a Chadwraeth STyB
Chair of the Planning and Conservation WHS Subgroup

Michael Bewick
Cadeirydd Is Grwp Buddion STyB
Chair of WHS Benefitting Subgroup

Aelodau eraill:

- Cyngor Gwynedd
- Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri
- ICOMOS-UK
- Prifysgol Bangor
- Cadw
- Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru
- Ymddiriedolaeth Genedlaethol
- Amgueddfa Cymru
- Heneb
- ac arbenigwyr eraill

Cliciwch yma [dolen](#) i weld cofnodion cyfarfodydd y Bwrdd Partneriaeth.

Other members:

- Cyngor Gwynedd
- Eryri National Park Authority
- ICOMOS-UK
- Bangor University
- Cadw
- Royal Commission on Ancient and Historical Monuments of Wales
- National Trust
- Amgueddfa Cymru
- Heneb
- and other experts

Click here [link](#) to see the minutes of the Partnership Board meetings.

Cyfarfod a'r Tîm

Meet the Team

Roland Evans
Pennaeth Cynorthwyol Economi a Chymuned
Assistant Head of Economy and Community

Hannah Joyce
Rheolwr Rhaglenni Adfywio Llechi
Llechi Regeneration Programme Manager

Dan Amor
Cydlynnydd Treftadaeth Byd Gogledd Orllewin Cymru
Northwest Wales World Heritage Coordinator

Tom Simone
Rheolwr Prosiect Llewyrch o'r Llechi
Llewyrch o'r Llechi Project Manager

Swyddogion LleCHI LleNI Officers

Lucy Thomas
Rheolwr Prosiect
Project Manager

Bet Huws
Swyddog Dehongli ac
Ymgysylltu Cymunedol
*Interpretation and Community
Engagement Officer*

Ffion Gwyn
Swyddog Dysgu a
Datblygu Sgiliau
*Learning and Skills
Development Officer*

Funded by
UK Government

Wedi ei ariannu gan
Llywodraeth y DU

Mae Llewyrch o'r Llechi yn rhaglen o fuddsoddiad diwylliannol yn cael ei arwain gan Gyngor Gwynedd werth dros £27m, gyda £18.6m yn dod gan Llywodraeth y DU.

Mae'n cynnwyd tri hwb diwylliannol - Dinorwig, Ogwen a Ffestiniog - gyda cynlluniau yn cael eu arwain gan sefydliadau wedi eu gwreiddio yn y cymunedau hynny.

Hwb Dinorwig

- Ailddatblygu yr Amgueddfa Lechi, i gynnwys gwaith cadwraeth sylweddol, uwchraddio gofodau addysg ac arddangos a sefydlu'r Amgueddfa fel prif hwb ar gyfer y Safle Treftadaeth y Byd.
- Gwelliannau i Barc Padarn yn cynnwys aildefnyddio adeiladau hanesyddol, gwelliannau i lwybrau cerdded ac uwchraddio cyfleusterau (yn cynnwys toiledau a pharcio)

Hwb Ogwen

- Gwelliannau i Neuadd Ogwen i gynyddu eu gallu i gynnal digwyddiadau diwylliannol o'r safon uchaf
- Cynllun Yr Hen Bost i ailddatblygu cyn siop Spar ar Stryd Fawr Bethesda i ased cymunedol, yn cynnwys canolfan dreftadaeth, unedau busnes a gofodau cymunedol.
- Gwella cysylltedd rhwng Bethesda a'r tirwedd llechi trwy welliannau i Lon Las Ogwen a llwybrau cyhoeddus eraill.

Hwb Ffestiniog

- Antur Stiniog wedi prynu Tŷ Abermawddach trwy'r prosiect, ac hefyd yn mynd i fod yn uwchraddio Aelwyd yr Urdd ac adnewyddu Caffi Bolton a Siop Ephraim fel asedau cymunedol.
- Llwybr Llechwedd yn lwybr teithio llesol newydd rhwng Blaenau Ffestiniog a Chwarel Llechwedd

Mae cyllid hefyd ar gael ar gyfer gwaith cadwraeth yn y tri Hwb, a gwelliannau canol trefi ar draws y dirwedd llechi ym mhrlif gymunedau'r Safle Treftadaeth y Byd.

Llewyrch o'r Llechi

Llewyrch o'r Llechi is a cultural investment programme led by Cyngor Gwynedd worth over £27m, £18.6m of which comes from the UK Government.

It includes three cultural Hubs – Dinorwig, Ogwen, & Ffestiniog - with projects led by organisations rooted in those communities.

Dinorwig Hub

- *Redevelopment of the National Slate Museum, to include extensive conservation work, upgrading education and exhibition space and establishing the Museum as the main hub for the World Heritage Site*
- *Improvements to Parc Padarn including the reuse of historic buildings, improvements to footpaths and upgrading facilities (including toilets and parking)*

Ogwen Hub

- *Improvements to Neuadd Ogwen to increase their ability to host world-class cultural events*
- *Yr Hen Bost project will see the redesign of the former Spar shop on the High Street into a community asset, including a heritage centre, business units and community spaces.*
- *Improved connectivity between Bethesda and the slate landscape through improvements to Lon Las Ogwen and other public footpaths.*

Ffestiniog Hub

- *Antur Stiniog have purchased Tŷ Abermawddach through the project, and will also upgrade Aelwyd yr Urdd and renovate 22 & 23 Church St as community assets*
- *Llwybr Llechwedd is a new active travel route between Blaenau Ffestiniog and Llechwedd Quarry*

There is also funding for conservation works in the three hubs, and town centre improvements across the slate landscape in the main communities of the World Heirtage Site.

Funded by
UK Government

Wedi ei ariannu gan
Llywodraeth y DU

Llewyrch o'r Llechi

£18.6m Llywodraeth y DU / UK Government
£26m cyfanswm prosiect / total project value

• Yr Amgueddfa Lechi

- Cau ym mis Tachwedd am 20 mis, tra mae'r gwaith adeiladu yn digwydd
- Yr Amgueddfa i gael presenoldeb (digwyddiadau/arddangosfeydd) yn Ysbyty Chwarel, Cei Llechi, a Chastell Penrhyn yn ystod y cyfnod cau

• The National Slate Museum

- Closing in November for 20 months whilst building work is underway
- Museum to have a presence (events / exhibitions) at The Quarry Hospital, Cei Llechi and Penrhyn Castle during the closure.

• Parc Padarn

- Caniatad heneb gofrestredig i'r A1 incline wedi ei dderbyn, gyda gwaith cadwraethol yn cychwyn diwedd mis Medi

• Parc Padarn

- Scheduled Monument Consent granted for the A1 Incline, with conservation work to start in September

• Yr Hen Bost

- Apwyntio contractwr, gwaith i gychwyn Tachwedd 2024

• Yr Hen Bost

- Appoint contractors, work to begin November 2024

• Neuadd Ogwen

- Gwaith bron a'i gwblhau
- Lansiad i ddigwydd Ionawr 2025

• Neuadd Ogwen

- Work almost complete
- Launch planned for January 2025

• Lon Las Ogwen

- Gwaith wedi ei gwblhau ar bontydd ger Porth Penrhyn
- Tendr yn mynd allan mis Hydref ar gyfer gwelliannau i Lon Las Ogwen

• Lon Las Ogwen

- Work completed on bridges near Port Penrhyn
- Tender released in October for improvements to Lon Las Ogwen

• Aelwyd yr Urdd

- Contractwyr ar safle, disgwyl i'r gwaith orffen erbyn mis Rhagfyr

• Aelwyd yr Urdd

- Contractors on site work, scheduled to finish in December

• Caffi Bolton a Siop Ephraim

- Tendr yn mynd allan Mis Hydref

• 22 and 23 Church St

- Tender released October

• Llwybr Llechwedd

- Contractwyr ar safle

• Llechwedd path

- Contractors on site

Funded by
UK Government

Wedi ei ariannu gan
Llywodraeth y DU

Llewyrch o'r Llechi

• Cynllun Cadwraeth

- Gwaith cychwynnol ar Ysbyty Chwarel Penrhyn wedi ei gwblhau. [Fideo](#)
- Gwaith cofnodi Melin Diffwys wedi ei gwblhau. [Modelau 3D](#)
- Contractwr wedi eu penodi i ymgymryd â gwaith cadwraeth sylweddol ar Ysbyty Chwarel Penrhyn

• Cynllun Celf Cyhoeddus

- Artistiaid wedi eu penodi ym Methesda, Penygroes, Blaenau Ffestiniog, Llanberis a Phorthmadog. [Datganiad](#)
- Gwaith dylunio ar waith
- Sesiynau ymgysylltu lleol wedi eu cynnal (Ysgol Bro Lleu, Ysgol Eifion Wyn)

Gweithdy Celf gyda'r artist Angharad Jones a disgyblion Ysgol Bro Lleu
Art workshop with the artist Angharad Jones and pupils of Ysgol Bro Lleu

• Gwelliannau Canol Trefi

- Strategaeth arwyddo wedi ei greu
- Gwelliannau i droedffyrdd a ffyrdd ar waith
- Uwchraddio golff giamocs ym Mhorthmadog a baneri Llechi Cymru
- Gwaith uwchraddio tir canol tref Tywyn ar waith
- Biniau a meinciau wedi'i brandio wedi eu archebu.
- Ymrwymiad i gefnogi cynlluniau cymunedol yn y trefi LUF, yn cynnwys campfa awyr agored Llanberis ac ardal chwarae aml bwrpas Blaenau Ffestiniog

• Conservation Programme

- Initial work at Penrhyn Quarry Hospital completed. [Video](#)
- Recording work at Diffwys Mill completed. [3D models](#)
- Contractors appointed to undertake significant conservation work to Penrhyn Quarry Hospital

• Public Art Scheme

- Artists appointed in Bethesda, Penygroes, Blaenau Ffestiniog, Llanberis and Porthmadog.
- Statement
- Design work underway
- Local engagement sessions held (Ysgol Bro Lleu, Ysgol Eifion Wyn)

• Town Centre Improvements

- Signage strategy created
- Footpath and highway improvements underway
- Upgrade Golff Giamocs in Porthmadog plus Llechi Cymru banners
- Improvements to town centre land in Tywyn underway
- Branded bins and benches ordered
- Commitment to support community projects in the LUF towns, including an outdoor gym in Llanberis and a multi use sports area in Blaenau Ffestiniog

Baner Llechi Cymru i'w osod ar safle Golff Giamocs, Porthmadog
Llechi Cymru banner to be installed at Golff Giamocs site, Porthmadog

LleCHI LleNI:

Ein Safle Treftadaeth y Byd, Ein Balchder, Ein Dyfodol
Our World Heritage Site, Our Pride, Our Future

- Prosiect gwerth £2 filiwn dros 5 mlynedd (2024-2029).
- Rhan hanfodol o ymdrech strategol ehangach Safle Treftadaeth y Byd i ddefnyddio Arysgrif UNESCO fel sbardun ar gyfer adfywio economaidd a chymdeithasol, gan anelu at rymuso cymunedau ar draws Gwynedd.
- Gweithgareddau i warchod ac i ddathlu treftadaeth llechi, cyfleoedd i annog balchder bro, datblygu sgiliau plant ac oedolion, hybu llesiant ac i weithio gydag ystod o grwpiau.

Gweithdy Trysorau ar Bapur, Castell Penrhyn
Treasures on Paper workshop at Penrhyn Castle

- £2million project over 5 years (2024-2029).
- Vital part of a broader strategic World Heritage Site effort to use the UNESCO Inscription as a driver for economic and social regeneration, aiming to empower communities across Gwynedd.
- Activities to conserve and to celebrate slate heritage, opportunities to encourage local pride, develop skills of children and adults, promote wellbeing and to work with a range of groups.

Cwrs Hyfforddiant i Fusnesau, Amgueddfa Lech Cymru
Business Training Course, National Slate Museum

- Dyfarniad gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri o grant werth £1,756,555 ar gyfer y cyfnod 5 mlynedd a chydariannu gan Gyngor Gwynedd, Cadw, Ymddiriedolaeth Genedlaethol, Amgueddfa Cymru, Prifysgol Bangor ac Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri.
- Prosiect wedi cychwyn yn Medi 2024.

- National Lottery Heritage Fund grant award of £1,756,555 for the 5 year period, with match funding from Cyngor Gwynedd, Cadw, National Trust, Amgueddfa Cymru, Bangor University and Eryri National Park Authority.
- Project commenced in September 2024

Arddangosfa Ffotograffiaeth Llechi:Golwg Wahanol Amgueddfa Lechi Cymru
Slate: A Different View Photography Exhibition, National Slate Museum

Gweithdy Lles, Llonyddwch Llechi, Plas Tan y Bwlch
Lles, Llonyddwch Llechi workshop, Plas Tan y Bwlch

Safle Treftadaeth Y Byd

World Heritage Site

- Adolygu cynllun gweithredu y Cynllun Rheoli er mwyn symleiddio'r broses o fonitro cynnydd
- Adolygu strwythur rheoli y STYB yn dilyn adborth yn y gweithdy rhanddeiliaid
- Cwblhau gwaith ymchwil i'r ddarpariaeth addysg / sgiliau yn y STYB
- Cyfarfod Is-grwp Cynllunio a Chadwraeth
- Cyfarfod Is-grwp Buddion
- Cyfarfod Is-grwp Dehongli
- Llyfrynn Gofalu am Tirweddau Llechi wedi ei gwblhau
- Mynychu Cynhadledd World Heritage UK yng Nghernyw
- Review action plan of the Management Plan in order to simplify the process of monitoring progress
- Review management structure of WHS following feedback from the stakeholder workshop
- Complete research into the education / skills provision in the WHS
- Planning and Conservation sub-group meeting
- Benefitting sub-group meeting
- Interpretation sub-groups meeting
- Caring for Slate Landscapes booklet completed
- Attend WHUK conference in Cornwall

Tirfeddianwyr a Busnesau

Landowners and Businesses

- Cyfarfodydd rhwng tîm Llechi Cymru, swyddogion cynllunion Gwynedd ac Eryri, Cadw a thirfeddianwyr drafod fformat Cynlluniau Rheoli Lleol newydd
- Cyfarfodydd rhwng tîm Llechi Cymru, swyddogion cynllunio Gwynedd, swyddogion rheoli traffig a chynrychiolwyr lleol am greu maes parcio newydd i wasanaethu chwarel Dorothea a lleihau pwysau ymwelwyr ar Talyssarn
- Cyfarfod rhwng Prifysgol Bangor, Dorothea Pumped Hydro a tîm Llechi Cymru am gyfleoedd cadwraeth / gwirfoddoli / hyfforddiant yn Chwarel Dorothea
- Sesiwn hyfforddi staff rheng flaen busnesau ym Mhlas Tan y Bwlch
- Meetings between Llechi Cymru team, Gwynedd and Eryri planning officers, Cadw and landowners to discuss the format of the new Local Management Plans
- Meetings between Llechi Cymru team, Gwynedd planning officers, traffic management officers, local representatives regarding creating a new car park for Dorothea and easing visitor pressure on Talyssarn
- Meeting between Bangor University, Dorothea Pumped Hydro and Llechi Cymru Team regarding conservation / volunteering / training opportunities at Dorothea
- Training session for front line staff of local businesses at Plas Tan y Bwlch

Cefnogaeth i Bartneriaid

Support for Partners

- Parc Cenedlaethol Eryri – creu panel dehongli newydd i Ynysypandy
- Amgueddfa Lechi – cyfarfod i drafod strategaeth ddehongli newydd
- Amgueddfa Cymru - cymryd rhan yn Adolygiad Porth cynllun yr ailddatblygu
- Rheilffordd Ffestiniog - taith tywys iaith Gymraeg Boston Lodge
- Rheilffordd Talyllyn - taith treftadaeth llechi
- *Eryri National Park - creating a new interpretation panel for Ynysypandy*
- *National Slate Museum - meeting to discuss the new interpretation strategy for the Museum*
- *Amgueddfa Cymru - taking part in a Gateway Review for the redevelopment project*
- *Rheilffordd Ffestiniog - guided tour (Welsh language) of Boston Lodge*
- *Talyllyn Railway - slate heritage trip*

Cymunedau a Mentrau Cymdeithasol

Communities and Social Enterprises

- Cyfarfodydd rhannu gwybodaeth am gynlluniau Llewyrch o'r Llechi gyda cynrychiolwyr cymunedau Bethesda, Llanebris, Porthmadog, Penygroes, Tywyn a Blaenau Ffestiniog.
- Cyfarfodydd Grwpiau Llechi Lleol ar y cyd â Amgueddfa Cymru i ymgysylltu, ymgynghori a rhannu gwybodaeth am brosiect LleCHI LleNI a'r prosiect datblygu Amgueddfa Lechi Cymru. Wedi eu cynnal ym Methesda, Llanberis, Penygroes, Blaenau Ffestiniog, Tywyn a Golan.
- *Information sharing sessions with representatives from the communities of Bethesda, Llanberis, Porthmadog, Penygroes, Tywyn and Blaenau Ffestiniog on the Llewyrch o'r Llechi project*
- *Local Slate Groups meetings in partnership with Amgueddfa Cymru to engage, consult and share information about the LleCHI LleNI project and the development of the National Slate Museum project. Meetings held in Bethesda, Llanberis, Penygroes, Blaenau Ffestiniog, Tywyn and Golan.*

Digwyddiadau a Fynychwyd

Events Attended

10 Mehefin / June 2024

Cwrs Hyfforddiant i Fusnesau (drwy'r prosiect Loteri)
Business Training course (as part of NLHF project)

Plas Tan y Bwlch

6 Gorffennaf/ July 2024

'Rhannu'r Hen Fynyddoedd' (ar y cyd efo APCE) cyfle i gyhoeddi llwyddiant cais grant prosiect LleCHI LleNI
'Sharing the Old Mountains' (in partnership with ENPA) to announce the success of our LleCHI LleNI grant application

Gŵyl Arall, Caernarfon

13 Medi / September 2024

'Tirweddau Diwylliannol Rhyfeddol: Dynodiadau Treftadaeth y Byd' fel rhan o gyfarfod blynnyddol Cymdeithas Astudiaethau Bywyd Gwerin
'Exceptional Cultural Landscapes: World Heritage Designations' as part of the Society for Folk Life Annual Conference

Galeri, Caernarfon

3 Hydref / October 2024

Diwrnod galw i mewn
Community drop in event

Canolfan Golan

11 Hydref / October 2024

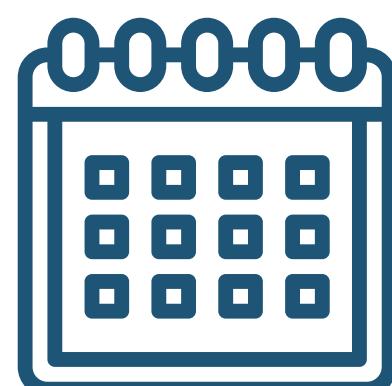
Gwyl Cynhaeaf Arall, 'Crafu'r Wyneb' hefo/with Dr Dafydd Gwyn

Llety Arall, Caernarfon

Dyddiadau i'w Cadw

Dates for the Diary

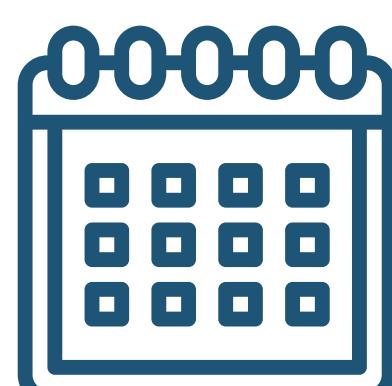
Brecwast Busnes / Business Breakfast

Plas Tan y Bwlch, Penrhyneddraeth

Dydd Mercher 23ain o Hydref / Wednesday 23rd of October

9.00-11.00yb/am

Gwybodaeth bellach / further information

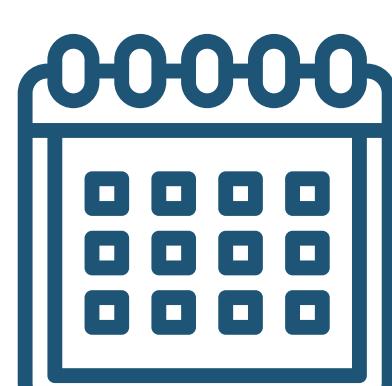

Digwyddiadau Hwyl Fawr am y Tro / Farewell for Now activities

Amgueddfa Lechi Cymru, Llanberis

Dydd Sadwrn 26ain Hydref i Ddydd Sul 3ydd o Dachwedd / Saturday 26th

October to Sunday 3rd November

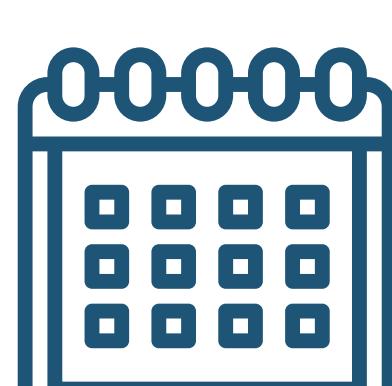
Darlith: Hanes Y Streic Fawr yn Mynydd Llandygai a Rhiwlas / Lecture:

History of the Great Strike at Mynydd Llandygai and Rhiwlas (Arwyn Oliver & Cynrig Hughes)

Neuadd Goffa / Memorial Hall, Mynydd Llandygai

Dydd Gwener 8fed o Dachwedd / Friday 8th November

7.00yp/pm

Cyfarfod Blynnyddol Llechi Cymru / Llechi Cymru Annual Meeting

Pant Du, Penygroes

Dydd Iau 21ain Tachwedd / Thursday 21st November

5.00-7.00yp/pm